

Het Zwin

door Frits Benjaminsen. Met Foto's van J. G. Sloff

Op een winderige zomerdag met zonneschijn en regenbuien maakten we een excursie naar het Zwin, op de grens van België en Nederland ten zuiden van Cadzand in Zeeuws-Vlaanderen.

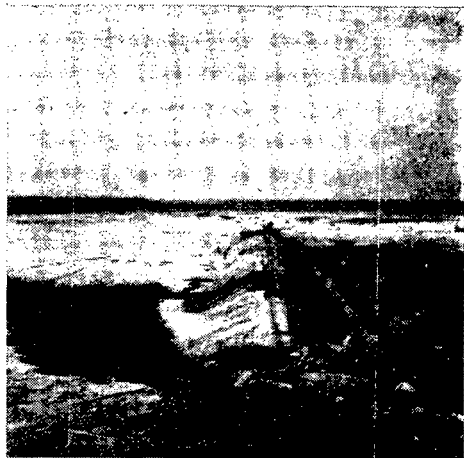
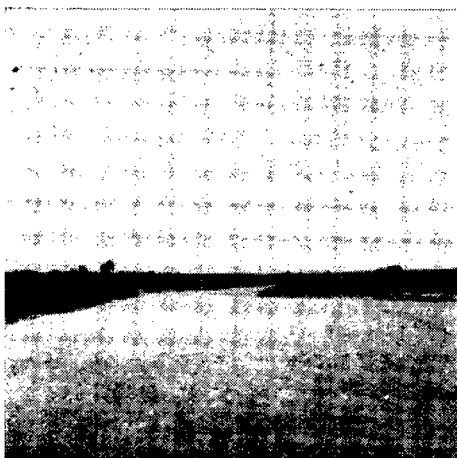
Het Zwin was eertijds een zeer bekend water, waaraan Brugge lag, dat er zijn grootheid aan dankte. Dit water is echter in de loop der tijden sterk gaan dichtslibben, met als gevolg het verlies van de scheepvaart voor Brugge. Tijdelijk heeft men zich daar toen beholpen met Damme en later Sluis als overlaad-station (resp. in de 15e en 17e eeuw). Tenslotte heeft men echter een rechtstreeks kanaal gegraven op zee aan, met Zeebrugge als eindpunt. Wat er nu nog rest van het Zwin is in natuurhistorische en landschappelijk opzicht nog zeer de moeite waard; in België is het geklasseerd als natuurmonument, in Nederland staat het onder de hoede van het „Zeeuwse Landschap”.

Diep gaat het overgebleven deel niet het land in. Er is nog een ongeveer driehoekig stuk, ca. 1200 meter breed aan de strandzijde, dat ca. 1 km ver het land in gaat. Aan de zeekant wordt het afgesloten door een zandstrand, waar vroeger een aantal geultjes doorheen liepen, die bij vloed de lagere delen van de Zwinvlakte met zeewater vulden. Geruime tijd geleden is daar al verandering in gekomen. Aan de Belgische zijde is, al of niet door menselijk toedoen, op de zandplaat een duinrichel ontstaan. Ook op Nederlands terrein is langs de ooststrand van de Zwin-vlakte tegen de Oudelandse polder een smalle duinrand opgestoven, die alleen de dijk wat breder heeft gemaakt. Die wijde uitmonding tezamen met de zee en de zeer fraaie begroeiing, geeft wel een heel mooi landschappelijk beeld met zeer veel, zelfs contrasterende afwisseling.

Maar schorre en duin zijn nooit stationnair en hier ook niet. De voornaamste geul, waardoor het zeewater de Zwinvlakte in kwam, heeft zich verplaatst.

Links: Door zand overstoven kreek in het Zwin

Rechts: Strekdam in het Zwin

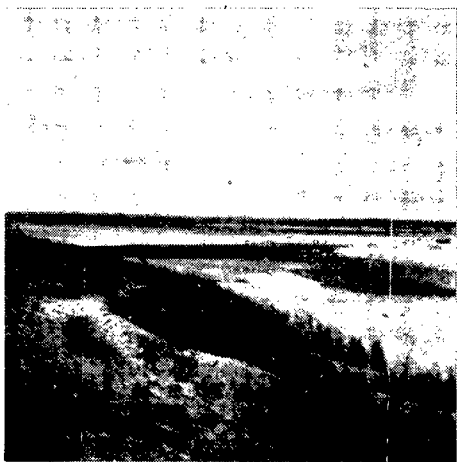
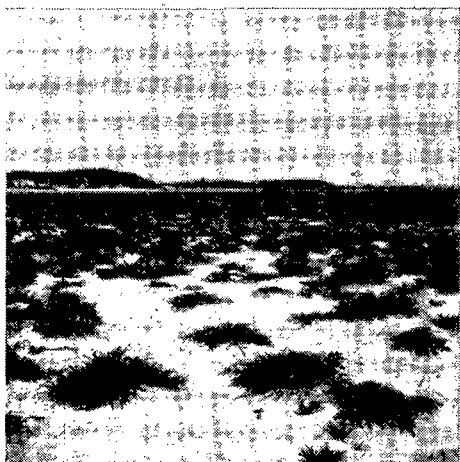

Vroeger lag hij op 5/6 van de mondingsbreedte, vlak bij de Belgisch-Nederlandse grens. Gaandeweg is hij, zoals Massart reeds in 1912 zag aankomen, opgeschoven tot vlak bij de uiterste hoek van het Zwin tegen de Oudelandse polder aan. Veel duin is daar niet: een enkele zeer smalle richel. En zo zag het bestuur van het waterschap „Het Vrije van Sluis” zich genoodzaakt in te grijpen, wilde zij niet het gevaar lopen, dat op een kwade dag de zee door het duin en de polder zou heenbreken. Het waterschap is er toe overgegaan van de bestaande Nederlandse kust uit een zware strekdam te construeren, dwars over de huidige geul. Toen wij het Zwin bezochten, was men druk bezig met de werkzaamheden.

Een en ander heeft het Zwin-landschap wel zeer grondig veranderd. In 1937, toen de Nederl. Botanische Vereniging het Zwin bezocht, lag er aan de Nederlandse kant nog een behoorlijk stuk schor tussen de polderdijk en de geul. En daar groeide de wel zeer zeldzame gesteelde Obione (*O. pedunculata*). In 1949, toen Ittmann en Sloff bij de voorbereiding van het vaarkamp aan het Zwin waren, was de schorre aan de Nederlandse zijde belangrijk afgenomen; de gesteelde Obione was er al niet meer. Maar de kreek, die water aanvoerde, was er nog wel. Zo breed zelfs, dat hij toen — koud als het destijds was — weinig lokte tot doorwaden, zodat een ommetje gemaakt moest worden, de Zwinvlakte in, waar zij over de zijkreekjes konden springen.

Nu in 1950, was het beeld totaal veranderd. Water komt er nu niet meer binnen, wel zand, dat van de plaat voor de kust en van de Belgische duinenrij over de kreekbodem voortjoeg. Om en bij het afsluitdijkje nog strand: geen begroeiing, maar wel een bestrooiing met gewone schelpen, zoals kokkels, mossels, nonnetjes, zaagjes, boormossels, strandgapers, een enkel meshelt en veel fossiele schelpen, o.a. de sterk verweerde *Cardita chamaeformis* uit het eoceen. De laatste tonen aan, dat de zee hier in de buurt aardig diep de ondergrond heeft uitgeslepen.

Daarachter een wonderlijk landschap. Aan de randen van de vroegere kreek klein schorrekruid (*Suaeda maritima*) in losse pollen, met er tussen magere zeekraal (*Salicornia europaea*) in kleine hoeveelheden. Gewoonlijk staan die in puur slik, hier leken ze in droog scherp zand te staan. Toen we echter in de grond groeven, stootten we na 1 cm op zandige zilte klei, waar ze ook in bleken te wortelen: hun gewone bodemmilieu. Het overgestoven zand doet hen echter wel kwaad: ze stonden er maar armetierig bij. Het schorrenkruid vertoonde in Augustus al de rode hersttint, die gewoonlijk pas in October komt. Ook de echte Lamsoren (*Statice Limonium*) stonden er, zand overstoven, heel wat minder fraai als verderop in de vlakte, waar het Belgische duin het meeste zand al tegen hield. Daar was de grond ook wat hoger: 't is de overgang van slik naar schor, die gekenmerkt is door de gewone Obione (*Obione portulacoides*) en lamsoren. Daartussen als rest van de vroegere vegetatie verschillende groene wiertjes met wat zeekraal. Maar ook de eerste ex. van soorten, die op hoger opgewassen schorren de vegetatie plegen te vormen: gerande schijnspurrie (*Spergularia marginata*), melkkruid (*Glaux maritima*), rood zwenkgras (*Festuca rubra*). Deze schorren beslaan grote oppervlakten in het Zwinlandschap. Zij worden doorsneden door vele kronkelende smalle kreekjes. Zij geven een prachtige aanblik door de mooie zacht-paarse tint van de bloeiende lamsoren. Zulk

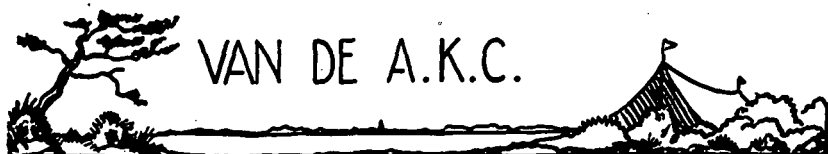
Links: Klein Schorrenkruid en Zeekraal in de drooggekomen grote kreek
Rechts: Gezicht dwars over het Zwin in de richting van Knokke

uitgestrekt terrein met lamsoor is er in heel Zeeland niet. En de Belgen zijn verrukt over de „Zwinnebloemen”. Aan de rand van de kreekjes komen daarbij de als met meel bestoven groene blaadjes van de Obione, overwuid door de typisch geel-gekleurde bloemen. Wanneer men knielt, ziet men daartussen dan nog de téer-roze sterretjes van de Schijnsparrie en van het melkkruid afsteken tegen de fris-groene over de bodem kruipende wiertjes. Het is duidelijk, dat al deze planten alleen kunnen bestaan bij de gratie van het telkens binnenstromende zeewater. Zonder dat zouden ze al gauw door de sneller groeiende gewone grasland-planten worden verdrongen.

Tussen de genoemde planten, die nog tot de oude bewoners van de Zwinvlakte gerekend kunnen worden, is er ook een nieuweling te vinden: het Engels slikgras (*Spartina Townsendii*). Niet ver hier vandaan, in het Sloe, is het in 1926 uitgeplant en als overal in Zeeland heeft het zich verspreid. De plant is slikbinder bij uitnemendheid. Maar hier in de met zand overstoven slikvlakte handhaaft zij zich ook nog best en vormt zij zelfs min of meer duintjes: een tweede gevaar voor het ongerept voortbestaan van de Zwinvlakte. Want het slikgras pleegt heel wat andere planten volkomen te overgroeien.

Zo was het beeld, dat we van het Zwin zagen, vrij somber. Maar we hoorden, dat de zaak er toch nog beter voor stond, dan het eerst leek. Met financiële medewerking van het „Zeeuwse Landschap” wilde men, nadat het gat tegen de Nederlandse duinrand gedicht was, een nieuwe geul door de zandplaat graven ter plaatse, waar vroeger de voornaamste kreek had gelegen. Als dat lukt, kan er weer water in het kreek-systeem komen. Dan zal het losse zand gauw genoeg wegspoelen en krijgen we het terrein weer in zijn oude luister. In de Zeeuwse pers hebben berichten gestaan, dat in het najaar water in het Zwin is geweest. Dat moet echter regenwater geweest zijn, dat niet kon afvloeien. Maar men is thans bezig met het maken van de beroemde geul. Laten we hopen, dat de operatie mag lukken!

En als men dan in België gehoor geeft aan de raad van Massart in 1912: „Il faudrait cesser de favoriser la croissance du cordon sableux de se prolonger en travers de l'ancien goulet". Dan zal het onvolprezen Zwin nog lang een verfiind genot kunnen schenken aan allen, die onvervangbare schoonheid zoeken in de vrije natuur.

Een paar maanden vroeger dan vorig jaar kunnen we voor deze zomer onze plannen bekend maken. We hebben de keus laten vallen op:

1. *Kotten*, van 4—14 Augustus. Wie herinnert zich Kotten nog van de laatste maal, dat de N.N.V. er een kamp organiseerde? Dat was in 1936. Het wordt dus hoog tijd, dat we onze kennis over deze streek eens vernieuwen; wellicht zijn velen er ook nog nooit geweest. Pakt dan deze gelegenheid aan. Kotten met omgeving zijn te mooi, om niet door een natuurliefhebber bezocht te worden. Haast je met de aanmelding, opdat je niet teleurgesteld wordt.

Het kampgeld bedraagt voor hen, die een eigen tent meebrengen, f 32,50 en voor hen, die dat niet doen, f 35,—.

2. *Vaarkamp Zuidhollandse wateren*, van 27 Juli—6 Augustus. De vaarkampen, welke we vorig jaar organiseerden, zijn zo in de smaak gevallen, dat we besloten hebben, weer een dergelijke tocht te gaan maken. Bij deze gelegenheid gaan we ook de Biesbos nader bekijken; wie weet is het voor de laatste maal, dat we deze kunnen onderzoeken.

Het kampschip vertrekt uit Dordrecht, in welke plaats we na afloop van het kamp ook weer terugkeren. Er wordt geslapen in het ruim van het schip, waar een afzonderlijke slaappleats is ingericht voor mannen en een voor vrouwen.

Het schip biedt slechts plaats aan een 30-tal personen; weest er daarom vlug bij met uw opgave.

De kampprijs moest, in verband met stijging van prijzen van voedsel en huurmaterialen, worden gesteld op f 45,—.

3. *Autobustrekkamp naar Bretagne*, van 11—26 Augustus. Zij, die vorig jaar het autobuskamp naar Villez hebben meegemaakt, weten, hoe bijzonder interessant een op deze wijze georganiseerd kamp is. Over de luisterrijke omgeving, waar we doortrekken, behoeven we nauwelijks verder uit te weiden.

In de bus, die van Eindhoven af via Breda naar het Zuiden vertrekt, zal plaats zijn voor 25 à 30 personen. Ook hier geldt weer, dat je er vlug bij moet zijn; wacht niet tot de laatste dag met de aanmelding. Voor hen, die geen eigen tent hebben, kan worden gezorgd voor een slaappleats in een tent der vereniging.

De totale kampprijs bedraagt f 150,— à f 160,—, waarvan f 100,— in Hollands geld en een waarde van f 50,— à f 60,— in Frans geld.